

Veiledning om systematisk og regelmessig kontroll av bedøvelse på slakterier

Denne veiledningen er ment å beskrive hvilke krav som gjelder for slakterienes egenkontroll av bedøving av dyr, og hvordan vi skal kontrollere at slakteriene oppfyller sine forpliktelser.

Veiledningen inneholder ikke faglige beskrivelser for selve kontrollen av dyrene.

FRA REGELVERKET (forskrift om avliving av dyr):

Avlivingsforordningens forteale sier som følger om slakteriets kontroll av bedøving:

20. Mange avlivingsmetoder er smertefulle for dyr. Det er derfor nødvendig å bedøve dyrene slik at de mister bevissthet og følesans før eller samtidig som de avlives.

Det er komplisert å måle manglende bevissthet og følesans hos et dyr, og det må bare skje med en vitenskapelig godkjent metodikk. *Det bør likevel foretas overvåking ved hjelp av indikatorer for å vurdere hvor effektiv framgangsmåten er i praksis.*

25. Mange faktorer medvirker til at forholdene ved bedøving av dyr og resultatene av denne bedøvingen varierer i praksis. Det bør derfor foretas en *regelmessig vurdering av resultatene av bedøving. Med henblikk på dette bør de driftsansvarlige fastsette en representativ prøve for å kontrollere effekten av bedøvingsmetodene*, idet det tas hensyn til hvor homogen gruppen av dyr er, og andre avgjørende faktorer som for eksempel benyttet utstyr og involvert personale.

52. *Effektiviteten ved de enkelte bedøvingsmetoder vurderes ut fra kontroll av nøkkelparametere og regelmessig vurdering.* Utarbeiding av retningslinjer for god praksis for framgangsmåter og overvåkingsordninger til bruk ved avliving av dyr er derfor viktig for at de driftsansvarlige skal få en hensiktsmessig veiledning om dyrs velferd.

Utarbeiding av slike retningslinjer forutsetter vitenskapelig kunnskap, praktisk erfaring og kompromisser mellom berørte parter. Et referansesenter eller -nettverk i hver medlemsstat bør derfor utføre denne oppgaven i samarbeid med relevante berørte parter.

De spesifikke bestemmelsene om regelmessig kontroll av bedøving i forordningen står i artikkel 5 og 16.

Artikkel 5 inneholder bestemmelser om at driftsansvarlig skal sikre at:

- det gjennomføres regelmessig kontroll av bedøvingseffekten
- kontrollen gjøres på tilstrekkelig antall dyr (representativt)
- hyppighet av kontroll er fastsatt, og at det blir tatt hensyn til resultater av tidligere kontroll og alle faktorer som kan påvirke effekten av bedøving
- det treffes hensiktsmessige tiltak hvis kontrollen avdekker at dyr ikke er tilstrekkelig bedøvet – slike tiltak skal være beskrevet i den aktuelle SOP

[Artikkel 16](#) inneholder mer spesifikke krav til hva prosedyrene for den systematiske kontrollen skal inkludere.

HVA BETYR REGLENE I PRAKSIS?

Alle slakterier må ha skriftlige prosedyrer som beskriver hvordan den systematiske bedøvningskontrollen skal gjennomføres, og hvem som skal gjennomføre den. Det er driftsansvarlig sitt ansvar å sikre at slike prosedyrer foreligger.

Det må foreligge en beskrevet prosedyre for hver art/dyrekategori som slaktes på hver av de fysiske slaktelinjene.

Hvis det finnes retningslinjer for god praksis, som nevnt i forordningens art 13, kan disse benyttes (jamfør artikkel 5). Likevel må alltid prosedyrene være tilpasset den aktuelle virksomheten.

Hver av prosedyrene skal inneholde følgende:

- Navnet på den eller de personene som er ansvarlig for kontrollordningen, det vil si de personene som er ansvarlig for å utarbeide prosedyrene, og å sikre at kontrollene blir gjennomført i henhold til prosedyrene.

Det varierer helt sikkert mellom slakteriene hvordan dette blir organisert. På noen slakterier er det kanskje dyrevelferdsansvarlig som gjør denne kontrollen, mens det andre steder kan være annet personell, eller en kombinasjon. Det viktige er at hver av prosedyrene spesifikt beskriver hvem som har ansvaret.

- Beskrivelse av de indikatorene som skal brukes for å bedømme effekten av bedøvingen, for eksempel spesifikke nøkkelparametere (det kan ikke stå bare «nøkkelparameter», det må stå spesifikt hvilke(n) parameter(e) som skal benyttes som indikator) eller spesifikke reflekser som skal kontrolleres.
- Beskrivelse av kriterier som skal benyttes for å vurdere om resultatene av de beskrevne indikatorene er tilfredsstillende. Det vil i praksis si at alle indikatorene må ha beskrivelse av hva som er tilfredsstillende og hva som ikke er tilfredsstillende resultat. Eksempelvis, hvis strømstyrke er en indikator, skal det stå hvilken strømstyrke som skal benyttes for bedøving av den dyrearten/kategorien av dyr på den slaktelinjen som prosedyren gjelder. Tegn på dårlig effekt av bedøving, som for eksempel rytmisk respirasjon eller tilstedeværelse av spesifikke reflekser, må også være beskrevet.
- Beskrivelse av hvor mange dyr som skal kontrolleres ved hver kontroll.
- Beskrivelse av når kontrollen skal gjennomføres.
Det betyr at prosedyren skal beskrive hvor ofte, og ved hvilke forhold, kontrollene skal gjennomføres. I vurderingen av dette må det både tas hensyn til de viktigste risikofaktorene, og til resultatene av tidligere kontroller.

Slakteriets vurdering av tidspunkt for kontrollene må sikre at kontrollene er representative for slaktedagen, og at det blir gjennomført kontroll i perioder eller situasjoner med økt risiko for feil.

Risikofaktorene varierer nok mellom slakteriene, og driftsansvarlig må vurdere hva som er relevante faktorer i sin virksomhet. Risikofaktorer er typisk størrelse på dyr (relevant for eksempel for kaliber som benyttes ved bedøving med boltpistol), arbeidsmønster (pauser, skifte av operatører), skifte i dyrekategori osv. Et annet eksempel på en risikofaktor er skifte mellom partier av fjørfe som bedøves i strømførende vannbad. Hvis det er størrelsesforskjell på dyrene i de ulike partiene, kan det være behov for å justere høyden på sjakkellinjen

For eksempel kan prosedyren beskrive at det skal gjennomføres daglig kontroll på x antall dyr, og at kontrollene skal fordeles ved at det gjennomføres kontroll ved oppstart på morgenen og ved oppstart etter hver pause i løpet av slaktedagen.

For noen slakterier kan det også være relevant å gjennomføre kontroll ved skifte av operatør, eller andre spesifikke forhold for å sikre tilstrekkelig kontroll med at alle dyr blir effektivt bedøvet. For eksempel kan det kanskje være riktig å kontrollere mot slutten av en arbeidsøkt, hvis belastningen for operatøren gir økt risiko for redusert yteevne mot slutten av øktene.

Kontrollordningen skal også omfatte en beskrivelse av hvordan virksomheten skal sikre en forsvarlig avvikshåndtering dersom den systematiske kontrollen viser at dyr ikke blir tilstrekkelig bedøvet. Dette må også inkludere en vurdering av om prosedyren for systematisk kontroll må endres, jamfør at prosedyrene skal ta hensyn til resultater av tidligere kontroller. Virksomheten må gå gjennom oppgavene i forbindelse med bedøving eller avliving, klarlegge årsakene, og gjøre de nødvendige endringene i rutinene eller utstyret. Dette må være beskrevet i skriftlig prosedyre som beskriver både hvordan det skal gjøres, og hvem som skal gjøre det. Hvis det passer, kan beskrivelsen av denne avvikshåndteringen være den samme for alle prosedyrene. I så fall trenger den ikke gjentas i hver av prosedyrene, men kan henvises til i hver enkelt av prosedyrene.

Gjennomføring av den systematiske bedøvingskontrollen må dokumenteres. Dette kan for eksempel gjøres ved bruk av sjekklister, med dato og signatur for gjennomført kontroll. Dokumentasjonen må også inneholde angivelse av resultatet av kontrollen (ok/mangler, eller lignede), og beskrivelse av, eller referanse til, tiltak som er gjennomført for å lukke eventuelle avvik.

OM VÅR KONTROLL MED SLAKTERIETS SYSTEMATISKE BEDØVINGSKONTROLL

Hva skal kontrollen bestå av?

Det er viktig at vi kontrollerer

- ✓ at det finnes en beskrevet prosedyre for alle slaktelinjer/arter
- ✓ at alle prosedyrene inneholder alle de nødvendige elementene
- ✓ at det er gjort relevante vurderinger og tatt riktige hensyn når det gjelder hyppighet og tidspunkt for kontroll
- ✓ at indikatorene og kriteriene for å vurdere bedøvingseffekten er faglig riktige

I tillegg må vi kontrollere at virksomheten faktisk følger prosedyrene, ved at kontrollen og avvikshåndteringen blir gjennomført i tråd med det som er beskrevet. Dette gjør vi ved å

- ✓ kontrollere sjekklister eller annen type dokumentasjon på gjennomført kontroll
- ✓ kontrollere avvikshåndtering
 - Se etter registreringer om avvik i dokumentasjonen. Spør virksomheten etter eksempler hvis du ikke ser noen.
 - Sjekk at det er gjort vurdering av årsak, og at tiltak er satt i verk.
 - Sjekk at virksomheten har kontrollert effekt av tiltaket (for eksempel ved senere kontroll av bedøvingseffekt)

Hvis den systematiske kontrollen har avdekket mangler som har resultert i endringer i rutiner eller utstyr, er det viktig at vi også kontrollerer at

- ✓ aktuell SOP er revidert slik at den beskriver gjeldende situasjon
- ✓ tiltakene som er gjennomført (for eksempel endring i rutiner og oppdatering av SOP) er ført i fortegnelsen over tiltak for å bedre dyrevelferden (jamfør artikkel 17 pkt. 5)

Hvor ofte skal vi kontrollere?

Kontroll og vurdering av slakteriets prosedyrer for, og gjennomføringen av, den systematiske bedøvingskontrollen, må gjøres jevnlig.

Som et minimum må vi gjennomføre kontroll med dette ved endringer i rutiner, utstyr etc. som har betydning for prosedyrene og innholdet i dem.

Våre erfaringer og tilsynsresultater på anlegget kan legges til grunn for vurdering av hvor ofte vi skal gjøre kontroll, og hvilket omfang det skal være på vår kontroll. Med omfang mener vi for eksempel om vi skal gå gjennom samtlige prosedyrer, eller om det er en slaktelinje som utmerker seg slik at vi må ha økt oppmerksomhet på kontroll av prosedyren for systematisk bedøvingskontroll på denne linjen.